

מחולות הבאואהאוס של אוסקר שלמר (תהליך שחזור)

מאת דר' רננית לנד

אמנות הבאואהאוס: ארכיון שלמר בשטוטגארט, ארכיון הבאואהאוס בברלין ומכון הבאואהאוס בדסאו (מזרח גרמניה).

כתביו של שלמר נמצאו באותם ארכיונים. היו שם רישומים אישיים, שנעשו שלא ברישום תנועתי מקובל כלשהו, אותו יכול איש מקצוע לפענח, אלא רישומים אישיים, סטאטיים מטבעם, שנראו, לעיתים, כמו סקיצות לעיצוב תלבושות או תכנון בימתי, ולא כרישומים כוריאוגרפיים.

מרישומים אלה ניתן היה לבנות רצף של מצבים מוקפאים. קשה היה למצוא מפתח מדויק, או אפילו רמזים מסייעים לתנועה עצמה, למעברים הקינטיים שבין מצב סטאטי אחד למשנהו. מקול, כפתרון בלתי נמנע בסוג עבודה כזה, בחרה את המעברים בעצמה. היא ניסתה להשאר נאמנה לרוח השלמרית הידועה, והקפידה על פשטות, פונקציונליות והמנעות מקישוטים מיותרים. תוכניתה המשוחזרת הראשונה של דברה מקול, הוצגה בנירירוק ב־1982. תוכנית זו כללה עבודות שלא נראו על הבימה מאז שנות וויימאר. תוכנית זו כללה את Block Play, Form Dance, Pole Dance. בכל העבודות משתמשים הרקדנים באביזרים פלסטיים שונים, כגון מקלות קצרים וארוכים, קוביות עץ, חישובים ופרטי ריהוט בסיסיים.

מרישומיו של אוסקר שלמר ומעדויות של אנשים שעבדו איתו, נוצר הרושם של עיסוק בתנועה מכאנית, כמעט מיליטריסטית, כאיכות תנועתית דומיננטית ששלטה בחלק מן העבודות.

בהשפעת המחול הפוסט־מודרני האמריקני, ובהתייחסות להשקפותיו המאוחרות יותר של שלמר לאדם כאמן, ריככה מקול את האיכות התנועתית בשחזורים שלה, ובחירה באיכות יומיומית, בלתי אמצעית ופונקציונלית יותר. לחלק מן העבודות התייחסה כאל משחק או תהליך של אימפרוביזציה, שבו חשובה חוויית ההתנסות של האמן והצופה בתהליך יותר מן התוצאה הסופית המלוטשת.

לקראת סוף תקופת הבאואהאוס, לפני עזיבתו של שלמר, מסיבות פוליטיות, הוא חזר אל תפיסת "האדם העירום" ועסק עם תלמידיו במסגרת המכון בנושא "האדם בתוך הבאואהאוס". בתקופה זו ריכך שלמר את תפיסתו המכאנית. היחסים היוזאליים הכמעט מתמאטיים בין הרקדן לחומר הפלסטי ולמרחב סביבו, היו חשובים מאד בעבודתו. עקרונות אלה, שבאו לידי ביטוי מדויק בתיעוד שנשמר, ניסתה מקול לשחזר

עד לעבודת השחזור של דברה מקול (Debra McCall), היו נסיונות השחזור של עבודותיו של אוסקר שלמר מעטים מאד. בשנת 1982, עשתה מקול נסיון חשוב ומבורך בשימור ושחזור שמונה מן הריקודים, שנוצרו בשנות העשרים בגרמניה, במסגרת מכון אמנות הבאואהאוס, בימי רפובליקת הוויימאר. "הבאלט הטריאדי" הוא למעשה המחול הידוע ביותר, ובין היחידים, שזכו לפרסום מאסיבי בסוף שנות השישים. מרגרט הסטינגס, חוקרת מחול בריטית, שיחזרה חלקים ניכרים של "הבאלט הטריאדי" ומעט מאד מן המחולות האחרים, עבור הטלוויזיה הגרמנית, בשנים אלו.

בימאים וכוריאוגרפים גרמניים רבים, העוסקים כיום בפיתוח והרחבת מושג תיאטרון המחול, מושפעים ואפילו מעתיקים חלקי לבוש, חלקי תפאורה וצירופים תנועתיים מאותה תקופה, אך קשה להתייחס לכך כאל שחזור.

אוסקר שלמר נולד בשטוטגארט ב־1888, והיה ללא ספק, אמן אשר הצד הארכיטקטוני-חזותי ביצירתו היה הפן הדומיננטי ביותר שלה. הוא הזמן עלידי וואלטר גרופיוס להצטרף לקבוצת הבאואהאוס, ששמה לה למטרת-על את שילוב האמנות והטכנולוגיה. במסגרת מכון הבאואהאוס עסק שלמר בציור, בפיסול ובשילובם באמנות שימושית. ב־1922, נוצרה הפקת היוקרה של הבאואהאוס "הבאלט הטריאדי", ובמשך השנים עד ל־1929, ניהל שלמר את סדנת התיאטרון והפיק את מחולותיו הניסיוניים.

כאמריקנית, בת דורם של טרישה בראון ואיבון ריינר, חשה דברה מקול, אז כוריאוגרפית צעירה, בקשר הרעיוני האמין שבין תפיסתו התנועתית-חזותית של אוסקר שלמר בשנות העשרים בגרמניה לבין תפיסתם התנועתית-חזותית של רבים מיוצרי המחול הפוסט־מודרניים בארה"ב.

לרבים מיוצרים אלה, מהווה המחול האמנותי העכשווי שפה חזותית קינטי של גוף בתוך מרחב יותר מאשר שפה המעבירה באמצעות המחול, סיפור, התרחשות דרמאטית או מסרים חברתיים כלשהם. כשלב ביניים בהתעניינותה ביחסים אלה, פנתה מקול לשפת התנועה של רודולף פון לאבן, שבהתייחסו תו הארכיטקטונית לגוף מצאה קסם רב. למעשה עסק לאבן, לפי דבריה של מקול, בארכיטקטורה הגופנית במרחב, וראה בכל תנועה אנושית קביעה ארכיטקטונית.

מקול יצרה קשר עם שלושת הארכיונים הגדולים לשימור

תיעוד עבודות אלה של שלמר, נעשו בדרך השחזור הנאמנה ביותר לתפיסתו של האמן. שחזור זה מדגיש מעל לכל את תפיסתו ההומאניסטית ביחסים שבין האדם והמרחב שסביבו. עבודות אלו הן לא רק שחזור היסטורי אקדמי, אלא עבודות מאלפות, לקהל שוחר המחול של היום, אשר עמדו, ללא ספק, במבחן הזמן.

הערת העורך: בשנים האחרונות נעשו נסיונות שיחזור רציניים בתחום זה עלידי Gerhard Bohner בגרמניה המערבית.

בדיוק מירבי. את בעיית הזמן והקצבים, להם לא מצאה מקול תיעוד מדויק, ביססה ובנתה על סמך תחושות מיידיות שלה ושל הרקדנים. מקול האמינה, שגם בתהליך העבודה של שלמר עצמו הרשם דגש חזק על תהליך האימפרוביזציה והשתתפותו הפעילה של כל רקדן ורקדן ביצירה. תפיסה יצירתית זו היתה, למעשה, רדומה בכל התקופה שבין שנות העשרים בגרמניה ועד שנות השישים בארה"ב, והפכה, גם היא, לאחד מעקרונות המפתח של המחול הפוסט-מודרני.

"מאלף ביותר לגלות את הקשרים שבין הבאהאוס למחול העכשווי," אומרת מקול. מרישומים מעטים, המתארים את המוסיקה והצלילים שליוו את הריקודים, ניתן להבחין היטב בתפיסתו, כי הצליל מלווה את המחול כיישות עצמאית, המוסיפה נופך חווייתי לאירוע, ולא כאמצעי לתמוך סיפור או מסר כלשהם.

STOCKTANZ/
STICK DANCE,
von/by Oskar Schlemmer

